

Крім того, важливо звернути увагу на ще один аспект – відповідальність самої держави за формування довіри. Довіра не може будуватися лише на очікуваннях від громадян. Вона потребує системності: зрозумілих процедур, єдиної практики застосування норм і реальної відповідальності посадових осіб за свої рішення. Там, де правила змінюються непередбачувано або застосовуються вибірково, недовіра стає не просто емоцією, а обґрунтованою позицією.

Водночас і громадянське суспільство відіграє ключову роль у цьому процесі. Активна позиція, участь у громадських ініціативах, контроль за діяльністю органів влади – це не лише право, а й інструмент впливу. Саме через таку взаємодію формується нова модель відносин між державою і людиною – модель партнерства, а не підпорядкування.

Особливої актуальності це набуває в умовах сучасних викликів. Війна загострює питання довіри, адже від ефективності держави залежить безпека, стабільність і майбутнє країни. У таких умовах суспільство одночасно потребує і довіри, і контролю. Це складний баланс, але саме він є запорукою стійкості держави. Однак одна успішна реформа не перекреслює системних проблем. Довіра – це не разовий результат, а процес. І він напряму залежить від того, чи відчуває людина справедливість, рівність і повагу.

Саме тому право не довіряти державі не є проявом негативізму. Це форма громадянської зрілості. Суспільство, яке ставить запитання, перевіряє і сумнівається, змушує владу працювати краще.

Але тут є важлива межа. Недовіра не повинна переростати у повне заперечення держави. Бо держава – це не лише інституції, це також ми самі: наші дії, наша відповідальність, наша правова поведінка.

Тому відповідь на питання «чи маю я право не довіряти державі?» для мене звучить так: так, маю. Але разом із цим маю і обов'язок – не залишатися осторонь.

Довіра не з'являється там, де її просто очікують. Вона виникає там, де є прозорі правила, реальна відповідальність і взаємна повага. Держава повинна це забезпечити. Але й громадянин має перестати бути пасивним спостерігачем. Можливо, саме в цьому і є баланс: не сліпо довіряти – але й не відмовлятися від участі. Бо сильна держава починається не з гасел, а з людей, які вміють не тільки вірити, а й вимагати.

Шекера Д. С.

Державний торговельно-економічний університет
denshekera40@gmail.com
м. Київ

ЧИ МАЮ Я ПРАВО НА ЗАХИСТ ОСОБИСТИХ ДАНИХ У ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ?

У XXI столітті цифровізація фактично стала частиною повсякденного життя кожної людини. Ми постійно користуємося Інтернетом, соціальними мережами, різними додатками і онлайн-сервісами – як для навчання, так і для спілкування чи відпочинку. Більшість наших дій так чи інакше пов'язані з цифровими технологіями: ми оплачуємо покупки онлайн, користуємося банківськими додатками, замовляємо послуги через Інтернет і навіть зберігаємо особисті документи в електронному вигляді. Через це ми навіть не помічаємо, як щодня

залишаємо в мережі величезну кількість інформації про себе. Це можуть бути як базові дані, наприклад ім'я чи електронна пошта, так і більш особисті речі – наші інтереси, звички або навіть місцезнаходження. Окрім цього, до персональних даних також відносяться IP-адреси, історія пошуку, геолокація, інформація про пристрій і навіть поведінка користувача в мережі. Уся ця інформація активно збирається і використовується як державними органами, так і приватними компаніями. Саме тому питання захисту персональних даних сьогодні є дуже важливим, адже воно стосується не тільки зручності, а й наших основних прав і свобод, які гарантуються законодавством. Фактично, мова йде про те, наскільки людина може контролювати власне життя у цифровому середовищі та чи не втрачає вона свою приватність?

Право на захист персональних даних безпосередньо пов'язане з правом на приватність. Це право вважається одним із базових прав людини і закріплене як у міжнародних актах, так і в національному законодавстві України. Наприклад, у Конституції України (ст. 32) зазначено, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, а також забороняється збір, зберігання і поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди. Крім того, подібні положення містяться і в міжнародних документах, таких як Загальна декларація прав людини та Європейська конвенція з прав людини. Це означає, що право на приватність має універсальний характер і визнається більшістю держав світу. Але якщо раніше це право більше стосувалося фізичного життя людини – наприклад, житла або листування, то з розвитком технологій воно перейшло і в цифрову сферу. Сьогодні інформація про людину може легко зберігатися, копіюватися і передаватися без її відома, тому персональні дані фактично стали частиною самої особи, а їх захист – важливою юридичною гарантією її свободи, честі та гідності.

З появою нових технологій виникла потреба у спеціальних законах, які б регулювали захист даних. В Україні таким основним нормативним актом є Закон України «Про захист персональних даних», який визначає порядок обробки інформації та права громадян у цій сфері. Важливо те, що цей закон встановлює принципи обробки даних, зокрема законність, цільове призначення, мінімізацію даних та їх безпеку. Згідно з цим законом, обробка персональних даних можлива лише за згодою особи або в інших випадках, прямо передбачених законом. Крім того, існують і міжнародні стандарти, зокрема європейські підходи до захисту даних, які впливають на українське законодавство і поступово впроваджуються в практику. Сучасні технології, такі як штучний інтелект, великі дані або хмарні сервіси, дозволяють обробляти інформацію у дуже великих обсягах і з великою швидкістю. З одного боку, це створює нові можливості для розвитку суспільства, економіки та науки, а з іншого – породжує юридичні ризики, пов'язані з порушенням прав людини. Наприклад, дані можуть використовуватися без згоди особи, передаватися третім особам або зберігатися довше, ніж це потрібно, що прямо суперечить законодавству.

Щодо прав людини у цій сфері, варто зазначити, що кожен має право знати, які саме дані про нього збираються, з якою метою вони використовуються і хто має до них доступ? Також людина може вимагати виправлення неточних даних або їх видалення, якщо вони більше не потрібні або були оброблені незаконно. У праві це пов'язує із принципом контролю особи над власною інформацією або так званім інформаційним самовизначенням. Проте на практиці реалізація цих прав часто є складною.

Багато людей не читають умови користування сервісами і фактично дають згоду на обробку своїх даних, навіть не усвідомлюючи цього. Крім того, іноді самі компанії ускладнюють процес доступу до даних або їх видалення. Через це права людини у цифровому середовищі часто залишаються лише формальністю, а не реально діючим механізмом захисту.

Крім того, разом із розвитком цифрових технологій зростає і кількість правопорушень у цій сфері. Однією з проблем є діяльність великих компаній, які збирають і використовують персональні дані з комерційною метою, наприклад для створення персоналізованої реклами або аналізу поведінки користувачів. Також значну небезпеку становлять кіберзлочини, пов'язані з викраденням або незаконним використанням інформації, зламами акаунтів, фішингом та шахрайством. У таких випадках уже виникає відповідальність – як адміністративна, так і кримінальна. Наприклад, за незаконне втручання в роботу інформаційних систем або поширення персональних даних передбачаються санкції. Окремо варто згадати і про діяльність держави, яка іноді може обмежувати право на приватність з метою забезпечення національної безпеки або протидії злочинності. У результаті виникає необхідність дотримання балансу між інтересами держави та правами людини, що є одним із важливих питань у праві.

Механізми захисту персональних даних існують і закріплені на законодавчому рівні, але вони не завжди працюють ефективно. Людина має права, але не завжди може їх реалізувати через складність процедур або недостатню обізнаність. Крім того, персональні дані сьогодні є важливим економічним ресурсом, тому компанії зацікавлені у їх зборі та використанні. Це створює певний конфлікт між економічними інтересами та правами людини. Проте останнім часом спостерігається тенденція до посилення контролю за обробкою даних.

У майбутньому роль правового захисту персональних даних, ймовірно, лише зростатиме. Це пов'язано з подальшим розвитком технологій і збільшенням обсягів інформації. Очікується вдосконалення законодавства, а також впровадження нових способів захисту даних, таких як шифрування, анонімізація та інші технології безпеки. Водночас важливу роль відіграє і правова культура громадян, тобто їхнє розуміння своїх прав і обов'язків у цифровому середовищі. Людина повинна не лише знати свої права, а й уміти їх захищати, наприклад звертатися до відповідних органів або вимагати видалення своїх даних.

Окремо варто звернути увагу на проблему згоди на обробку персональних даних, яка формально є обов'язковою умовою їх використання. У більшості випадків користувачі погоджуються з політикою конфіденційності автоматично, не читаючи її змісту. З юридичної точки зору згода повинна бути добровільною, конкретною та інформованою, але на практиці ці вимоги часто порушуються. Крім того, важливою є проблема захисту даних дітей та неповнолітніх, які ще менше усвідомлюють ризики цифрового середовища. Саме тому у сучасному праві все більше уваги приділяється не лише самим нормам, а й механізмам їх реалізації, а також контролю за діяльністю організацій, які обробляють персональні дані. Це ще раз підтверджує, що захист інформації – це не лише формальне право, а складний процес, який потребує постійного вдосконалення.

Отже, можна зробити висновок, що в епоху цифровізації людина дійсно має право на захист своїх персональних даних, і це право закріплене як на міжнародному, так і на національному законодавчому рівні. Воно є важливою частиною системи прав і свобод людини та безпосередньо пов'язане з поняттям приватності. Проте для його реального забезпечення необхідні не лише закони, а й ефективний контроль за їх виконанням, відповідальність за порушення та свідоме ставлення самих громадян до своїх персональних даних. Лише за таких умов можна говорити про реальний, а не формальний захист прав людини у цифрову епоху.

Шеремет Д.О

Державний університет «Житомирська політехніка»
p11_shdo@student.ztu.edu.ua
м. Житомир

Чи маю я право на кримінально-правовий захист від переслідування (сталкінгу)?

Питання права на кримінально-правовий захист від переслідування (сталкінгу) безпосередньо пов'язане з базовими правами людини – правом на безпеку, приватність і гідність. Кожна особа повинна бути захищена від дій, які спрямовані на систематичне втручання в її особисте життя, створення атмосфери страху, психологічного тиску чи контролю над її поведінкою та повсякденними рішеннями.

Можна визначити, що сталкінг це форма насильства у вигляді небажаної, нав'язливої уваги до людини, яка виражається у систематичному переслідуванні та порушенні особистих кордонів. Основною метою сталкера (переслідувача) є встановлення контролю над жертвою або залякування її, що викликає у людини почуття страху, тривоги та небезпеки.

У наш час актуальною також є проблема сталкінгу в соціальних мережах та загалом в мережі Інтернет. Треба пам'ятати що, розвиток технологій не лише спрощує деякі аспекти нашого життя, але й створює нові загрози.

Для запобігання кіберсталкінгу слід створювати складні й унікальні паролі, не залишати телефон або ноутбук без нагляду. Важливо приймати запити в соціальних мережах лише від знайомих людей і налаштовувати приватність публікацій, щоб обмежити доступ сторонніх осіб до особистої інформації. Якщо кіберпереслідування вже відбулося чи відбувається, потрібно зберігати всі повідомлення та скріншоти, адже це може стати доказами. Варто звернутися до поліції із заявою та повідомити адміністрацію сайту або соціальної мережі про порушника.

Зазвичай українські суди розглядають випадки кіберсталкінгу в межах справ про домашнє насильство та під час їх вирішення переважно застосовують положення Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». За результатами розгляду таких справ суди нерідко задовольняють заяви постраждалих про видачу обмежувального припису, який передбачає тимчасове обмеження прав особи, що здійснює переслідування, а також покладення на неї визначених судом обов'язків, спрямованих на запобігання подальшим проявам переслідування.